తలలేనోడు

రాత్రంతా నిద్రపట్టక తలనొప్పితో కళ్ళనొప్పితో చలికి వణుకుతూ నిద్ర లేచిన ముసలివాళ్ళా కళ్లుమూస్తూ తెరుస్తూ కందిచేలోంచి కప్పుకొన్న మంచు దుప్పటి దులుపుకొంటూ కోటి కిరణాలతో వస్తున్నాడు సూర్యుడు. కోటి, సూర్యుళ్ళా దుప్పటి ఎగవేసుకొంటూ డొంకలోకి దిగాడు. తెల్లవారు జామునుంచి తెరలు తెరలుగా దిగుతున్న పొగమంచు గుండెల్లోంచి చొచ్చుకొనిపోయే కిరణాలు ఎంతోదూరం పోలేక పోతున్నాయి. ఉదయమే డొంకలో నడుస్తున్న కోటి మడమశీల మునిగి కొంకులకు తగులుతున్న తడిదువ్వలో కాళ్ళీడ్చుకొంటూ సూర్యకిరణాల్లా వూళ్లోకి పోతున్నాడు. ఇసుకమీద, మెరక మీద, కంకరపైన, రాళ్లపైన, ఎక్కడచూచినా, చెమ్మగావుంది. ఎక్కడ తాకినా చల్లగావుంది.

పొగమంచు చల్లగా పడుతూవుంది. గడ్డిపరకలపైన మంచుబొట్లు మెరుస్తున్నాయి. చిల్ల కంపమీది మంచుబిందువులుపడి, క్షణంసేపు నిలిచి, తక్షణం జారి, పడుతూ మెరిసి, ముళ్ళముఖాన తడితాపడంచేసి, చిట్లిపోతున్నాయి. రాత్రెప్పుడో ముళ్ళకంప కొమ్మలమధ్య పురుగులకోసం వలపన్నిన సాలీడు గూడులో మంచు చెమ్మకు ప్రతిపోగూ తళతళలాడుతూ వుంది. ధ్వజస్తంభం మీదపడ్డ మంచుబొట్లు కొన్ని నిలచి, కొన్ని జారిపోగా స్ఫోటకం మనిషి ముఖం గుర్తుకు తెస్తూవుంది. చెరువుగట్టూ చెరువునీరూ ఏకంచేస్తు మంచు మలామాచేసింది. ఈ ఉదయిం ఎంత వెలుతురు కలిగించినా, ఎంత బలహీనంగా ఉదయించినా సూర్యుడవసరమే!

తెల్లవారితే పల్లె అంతా కదలిక! సూర్యుడుత్సాహమై ప్రతిగుంటెలో ఉదయిస్తాడు. పల్లెలో ప్రతిప్రాణిలో పరమ చైతన్యం. కోటిలో కదలిక ఉంది. చైతన్యంలేదు. శవం, మోస్తున్నప్పుడు కదిలినా ప్రాణంలేనట్లుగా

చెరువుగట్టుమీద కదిలివస్తున్నాడు. పశువుల్ని జీతగాళ్ళు పొలం తోలుకు పోతున్నారు. ఆవుపేడకడికోసం ఇద్దరమ్మాయిలు యుద్ధం ప్రకటించుకొంటు న్నారు. కల్లాపిజల్లే చప్పుళ్ళు వినబడుతున్నాయి. ఊరబావిగిలక తోకతెగిన కుక్కపిల్లలాగా కఁయ్కఁయ్ మంటూవుంది. బళ్ళగాట్లో పావలా దొరికిందని ఎగిరి గంతులేస్తున్నాడు జీతగాడు. డొంకలో దుమ్ము సామాన్యుడి బ్రతుకులా బళ్లచక్రాలక్రింద నలిగి, దువ్వదువ్వ అయిపోయింది.

చెరువుగట్టు దిగి, రావిచెట్టు ప్రక్కగా నడిచే పీనుగలా వస్తున్న కోటి కెదురుగా దేవాలయం డొంకమలుపులో నాగలింగం! ఇద్దరూ ఎదురయ్యారు. ఇద్దరూ చూచుకొన్నారు. ఇద్దరూ నిలబడ్డారు. ఒకరి కెదురుగా ఒకరు. ఎవరూ మాట్లాడలేదు. రెండు క్షణాలు నిశ్శబ్దం!

'ఏడకి?'

కోటి అడిగాడు. భుజంమీదవున్న గొర్రెబొచ్చు దుప్పటి, పాతది, చిరిగింది, ముతకది, పైకి ఎగేసుకొన్నాడు. అది తెల్లవారుజామున కురిసిన మంచులో తడిసి, ఉతికి పిండేసిన బట్టలాగావుంది.

'ఈడకే!'

పొది ఎడంచేతిలోది కుడిచేతిలోకి మార్చుకొన్నాడు నాగలింగం. తలెత్తి ముఖంలోకి చూడలేదు. మాటకూడా స్పష్టంగా చెప్పలేదు. మాటలు నంగిగా, చేష్టలు నంగిగా ఉన్నాయి. ఈడకే అంటేవాళ్ళిద్దరికీ అర్థం కావచ్చు. అందుకే కాబోలు కోటి మళ్ళీ ప్రశ్నించలేదు.

'రాత్రింటో లేవంటేం?'

ఈసారి నాగలింగం ప్రశ్నించాడు.

'ఊఁ!'

"మరేడకిబోయా?"

"పొలం!"

పొలమనేటప్పటికి కోటి గొంతు వణికింది. గొంతులో రాళ్ళు అడ్డం పడ్డట్టు, పంటికింద రాయిపడ్డట్టు, ముఖమూ పళ్లూ కరకరలాడాయి. కోటి స్థితి చూస్తే నాగలింగం కళ్లలో నీళ్ళు తిరిగాయి.

మళ్ళీ ఇద్దరూ ఏమీ మాట్లాడుకోలేదు. జనం చెరువునీళ్ళు కావిళ్లతో, బిందెలుతో తీసుకుపోతున్నారు. దేవాలయం గోపురంమీద పావురాలు కువ కువ లాడుతున్నాయి.

కోటి మలుపు తిరిగాడు. ఏమీ మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపోయాడు. కోటి పదిబారలు నడించిందాకా చూస్తూ నిలబడిపోయి పొది మళ్ళీ చేయి మార్చు కొని, చెరువు ఉత్తరపు గట్టుమీదుగా ముందుకుపోయాడు నాగలింగం.

"ఛీ! యదవనాయాలిబతుకు! ఈ బతుకు బతికేకంటే ఏ నుయ్యో గొయ్యో జూసుకుంటే నయం, పీడిరగడవుద్ది" అంటూ గొణుక్కుంటూ పోతున్నాడు నాగలింగం. అప్పటికప్పుడు వంట్లోఉన్న రక్తం మండిపడి, పైకి ఎగదన్నిందో ఏమో ముఖం ఎర్రబడింది. ఏల్నాటిశనిలాంటి పొగ మంచు క్రమక్రమంగా విచ్చిపోతూవుంది. చలి తగ్గుతూవుంది. నాగలింగం వంట్లో వేడి పెరుగుతూవుంది.

నాగలింగం కోటికి లేకలేక కలిగిన కొడుకు. ఒక్కడే సంతానం. కొడుకు చదువుకొని గొప్ప ఉద్యోగి కావాలని అందరు తండ్రులులాగే కోటి కలలు కన్నాడు. ఆ కలలు, అఆలుచూచి తేళ్లూ జెర్రులూ కుట్టినట్లు కేర్ బేర్ మని, నాలుగేళ్ళ అలా అరుస్తూనే ఉన్న కొడుకును చూసేసరికి, కల్ల లయ్యాయి. పోనీ అని కులవృత్తి నేర్పాడు. అదీ అంతంతమాత్రమే అయింది. వాడితలగాటు పెట్టాడు వీడి తల గంటుపెట్టాడు అని తెలిసి "నువ్వెందుకు పనికొత్తావురా" అని నెత్తినోరు పెట్టుకొని కొట్టుకొని 'ఈడు బాగుపడ్లే'డని నిర్ణయించుకొన్నాడు కోటి. 'నే జత్తే ఈడికేంద్దిక్కు' అని ఆలోచించి, కాలూ చెయ్యీ కూడదీసుకొని, రెండెకరాల గరువు సంపా దించాడు. "నే బోతే, ఈ రొండెకరాల్తో "ఆడిసావాడు జత్తాడ్లే" అని

నెమ్మదిపడ్డాడు.

ఆ మధ్య నాగలింగం పేకాడుతున్నాడు, తాగుతున్నాడు. అని విని, 'ఇది గాదువని' అని పెళ్లి చేశాడు. అప్పణ్ణుంచి అదేందో 'జివ జచ్చినోడయ్యేడు' నాగలింగం. దేవుడుమాత్రం చల్లనిచూపు చూశాడు. ఇద్దరు పిల్లలు కలిగారు. పెద్దపిల్ల పదేళ్లదయింది. "నాలుగేళ్లల్లో ఈః నాగ్గాడు నాకు మల్లే తాత గాబోతాడుగందా ఆడికి బుద్ధొచ్చేదెప్పుటాఁవటంటాః?' అని కోటి దిగులు పడుతున్నాడు.

ఏణ్ణర్థం నుంచి పనినేర్చుకొన్న నాగలింగం 'తండ్రికితగ్గ కొడుకు'గా 'తండ్రినిమించిన కొడుకు'గా పెద్దలచేతా, పిన్నలచేతా మన్ననలు పొందాడు. "ఈః నాగ్గోడు తాగుతాడా, పేకాడతాడా' అంటే ఎవరూ నాగలింగం ముఖం చూస్తూ చూస్తూ నమ్మలేరు. నాగలింగం క్రాపుచేస్తే బస్తీలో సెలూన్లు బలాదూరు! గడ్డంగీస్తె రెండురోజులు మొటికకూడా తగలదు. తలగుండు చేస్తున్నా, గడ్డం గీస్తున్నా కత్తితనమీద ఉంది అని అనిపించదు. అసలు పని చేస్తున్నట్లే తెలియదు. గాటు పెడతాడు అన్న భయం అసలే లేదు. తల మాలిష్ చేస్తె ఎంతో సుఖంగాచేయగల్డు. నిద్రవస్తుంది. తల నిశ్చింతంగా అప్పజెప్పి నిద్ర పోయి, గంటతర్వాతలేచి చూచుకొంటే పనంతా పూర్తయి వుంటుంది. అంత నేర్పుగా పనిచేయేగలుగుతున్నాడు నాగలింగం. మీసం, అంత సన్నగా పెట్టాలంటే ఆ వూళ్ళో అతనితో పోటీకి వచ్చేవాళ్ళు లేరు. తండ్రికూడా దిగదుడుపే! ఆ మధ్య ఉన్నట్టుండి కొడుకు ప్రయోజకుడయ్యాడని విన్న కోటికి దుఃఖమే కలిగింది. ఏడుపే వచ్చింది.

చెరువు ఉత్తరపుగట్టుదిగి, లంకంత ఇంటిముందుకు వెళ్లాడు నాగలింగం. నాలుగు వీధులమధ్యఉన్న ఒకే ఒక్క యిల్లు, లంకంత ఇల్లు, మునసబు వీరన్నఇల్లు. ఇంటిముందుకువచ్చేసరికి జీతగాడు కట్టుకుపోతున్న ఎడ్లబండి ఎదురయింది. జీతగాడు చూచి, ఎగతాళిగా నవ్వి ఎడ్లు అదిలించుకొంటూ వెళిపోయాడు. ఎడ్లమెళ్లో గంటలు యముడి దున్నపోతు గంటల్లాగా, నాగలింగం గుండెల్లాగా మ్రోగుతూ వున్నాయి. ఆ లంకంత ఇంటి ప్రహారీమెట్లు మనిషెత్తున్నాయి. మెట్లెక్కి ప్రహారీదాటి లోపలికి పోయాడు

నాగలింగం. సత్రంలో వీధి బడిపిల్లలు అ ఆలు చదువుతూ ఎవరినో వారిస్తున్నారు.

వరండాలో ఈజీచైర్లో వాలి పేపరు చదువుతూవుంది మునసబు వీరన్నే అన్నీ, ఎలుగుబంటుకాదనీ ఆయిల్లూ ఆమనిషి తెలిసినవాళ్ళు అనుకొంటారు. వీరన్న ఆరడుగుల మనిషి. భారీశరీరం. ఎర్రటికళ్ళు. నల్లటివాళ్ళు. రెండే బొగ్గులు అంటుకొనివుంటే కుంపటి ఎలావుంటుందో అలాంటివాళ్లు. చూపులు రంపం ముళ్ళలాంటి కనురెప్పల్లోంచి వెలుపలికి జైలు కటకటాల్లోంచి వచ్చే హంతకుల్లా వస్తున్నాయి.

తల పెరిగిపోయింది. కీకారణ్యంలాగా పెరిగిపోయింది. గడ్డం సింహంజూలులా వేలాడబడివుంది. మూతిమీద మీసాలు నోటికి రోజూ పని వుండటంవల్ల పక్కకు పోయాయి. అవీ వేలాడబడివుంటే నోరు మూతబడివుండేది. తలవెంట్రుకలు, కనుబొమతలు, గడ్డంకలిసి మొత్తం నల్లగా ముద్దలాగా, 'ముక్కు నుదురున్న చీకటి ముద్ద'లాగా వుంది. ఆ ముఖంలో ముక్కు నుదురుతప్ప మరే అవయవమూ ఉన్నట్లు అప్పటికప్పుడు దాఖలా ఏమీలేదు. అంతానలుపు. ఒకే నలుపు. కారునలుపు.

నాగలింగం ఎదుట నిలబడగానే వీరన్నలేచి ముందుకువచ్చాడు. 'యారా నాగ్గా వోచ్చేవేరావనుకున్నా' అంటే నాగలింగంవిని మాట్లాడకుండా వూరుకొన్నాడు.

'యాం? మాట్లాడవేం?'

నాగలింగం ముఖంలోకి చూశాడు వీరన్న.

'యాఁవుంది? యావుందని మాట్టాడేది? వొత్తిని. ఇంక మాట్టాడేం దుంది?' పొది క్రిందబెట్టి కూర్చుంటూ 'కొబ్బెర్నూనె గావాలి' అని కూర్చుని, పొదివిప్పి, కత్తి రాయీతీసి, 'క్రాపాయేంది?' అని అడిగాడు.

'గుండే!'

రాయితీసి సరిచేసుకొన్నాడు. జీతగాడు కొబ్బరినూనె తెచ్చి రాయిమీద వేశాడు. నాగలింగం కత్తినూరుకొంటూ 'యేం దాలిస్నెం' అంటే 'పత్తా-ఇప్పుడేవత్తా' అంటూ లోనికిపోయాడు వీరన్న.

వీరన్న ఆరునెలలనుంచి క్రాపు చేయించుకోలేదు. గడ్డం గీయించుకోలేదు. ముఖంమీద కత్తిపెట్టించుకోలేదు. జుట్టు రెల్లుగడ్డి పెరిగినట్లు పెరిగిపోయింది. తలంతా అడ్డమాకలులేని అడవి అయిపోయింది. మొన్న పట్టణంనుంచి వచ్చీరావటంతోనే నాగలింగానికి కబురు చేశాడు. వెంటనేవచ్చి 'నా తలపని చూడవలసిందని'.

నాగలింగం రాలేదు.

వీరన్న మునసబు. అంతేకాదు డబ్బున్నవాడు. ఆర్థికంగా ఉన్నవాడూ, అధికారం ఉన్నవాడూ. పల్లెలో చేయలేనిపనంటూలేదు. తనతో సమానంగా ఎందులోనూ తూగగలవాళ్లు ఆ వూళ్లో సరేసరి, ఆ చుట్టుప్రక్కల ఆమడ దూరంలో లేరు. తన మాటంటే వేదవాక్కు! వీరన్న మకుటం లేకపోయినా మహారాజు! అటువంటి తను రమ్మంటే నాగలింగం రాకపోవటమా?

తన తాత ముత్తాతల దగ్గర్నుంచి—ఎన్నితరాలో చెప్పటం కష్టం-కోటి కుటుంబంవాళ్ళు వంశపారంపర్యంగా తమ యింటిపనిచేసుకొని బ్రతికారు. నాగలింగం రాకపోతే తన ఒక్కడిపరువే అయితే దాని మార్గమే వేరు. తరతరాల వంశప్రతిష్ఠ, పరువు గంగలో కలిసినట్లు బాధపడ్డాడు. స్వర్గంలోనో నరకంలోనో ఉన్న తన పూర్వీకులు ఇంత ప్రయోజకుడా మా వంశంలో పుట్టింది, మా ఆస్తి అనుభవిస్తూవుంది, మా యింట దీపంపెడుతూవుందని, కుమిలి కుమిలి ఏడ్చినట్లు అనిపించింది. బాధ కలిగింది. అందువల్ల మోతాదును పిలిచి కబురు చేశాడు.

'వచ్చి పన్జేత్తాడో యింకేమ్మారన్నా యెతుక్కుంటా బోతాడో తెల్సుకురా! తేల్సుకురా!' అన్న వీరన్న మాటచెప్పి, మోతాదు సలహా యిచ్చాడు. 'ఎట్టాలేదన్నా నువ్వీ వూళ్లో వుండాల్సినోడివి. యీ వూరొదిలి బోలేవు గందా! ఏసెరువునీరా సెరువులో యింకాల్సిందే గందా! అందుకని నా మాటిను పెద్దోణ్ణి సెబుతున్నా కాదనమాక. నువ్వీ కళ్ళముందు పుట్టి

పెంగినోడివి. ఆడా కటికోడు! నువ్వా మెతకోడివి? యవ్వారలెట్టా యేడిసినా, ఈ వూళ్ళో ఆణ్ణీడో పీడో పడకుండా ఎవుడుండాడు జెప్పు! అందుకని, నా మాటిని, ఎళ్ళి, ఆడిపని—యేంది-ఆడిపని-యేంది యిన్నావు గందా పూర్తిగా ముగించి వొచ్చేయ్. నువ్వీ వూళ్ళోనే వుండొచ్చు. ఆయిగా బతకొచ్చు. నీకు బాదగా వుంటదని నేనేంది ఎవుడయినా వొప్పుకుంటాడు. బాద మర్సిపో, నీపన్నువ్ జెయ్'.

మోతాదు ఒక మోతాదులో రంగరించి ధర్మోపదేశం చేశాడు. ఈ ధర్మోపదేశమే కృష్ణుడుచేస్తే అర్జునుడు యుద్ధం చేశాడు. ఈ ధర్మోపదేశమే సమర్థ రామదాసుచేస్తే శివాజీ విజృంభించాడు ఈ ఉపదేశం విని 'రేపొద్దున్నే వత్తా-అట్టాఁవటాని జెప్పు' అని నాగలింగం కార్యోన్ముఖుడయ్యాడు.

మాట ప్రకారంవచ్చి, క్వారీరాయిమీద కూర్చుని కత్తి నూరుకొంటు న్నాడు నాగలింగం. వీరన్న పాతపంచె నూలుది కట్టుకొని, చొక్కాగానీ బన్నీనుగానీ వేసుకోకుండా కండువా కప్పుకొని, వచ్చాడు. జీతగాడు వచ్చి కుర్చీవేశాడు. వీరన్న కూర్చుంటూ 'కత్తిబాగా నూరావా లేదా? మంట పుట్టుద్దా యెట్టా?' అంటూ నాగలింగం వూపే తలచూస్తూ 'వూఁ!' అన్నాడు. ప్రక్కనే ఉన్న దబారాలో నీళ్ళతో వీరన్న తల తడుపుతున్నాడు. 'కోటి గోడికింత పొగురు పనికిరాదు' అంటూ తల తడుంకొన్నాడు వీరన్న. 'ఇంకా తడుపు!' అని ముఖంలోకి చూశాడు. ముక్కుమీద, గడ్డంమీద మీసాలమీద నీటిబొట్టులు తలచుట్టూ జారుతున్నాయి. 'ఇంకజాల్లే' అని తల తడపటం వారించి, 'ఆడి సొమ్మేమన్నా దిన్నానా పాఁవ్ఙూసినట్టుజూసి పోయేడు' అని దగ్గి నాగలింగం ముఖంలోకిచూచి 'నువ్ జెప్పు-ఆడిత్తప్పా? నాత్తప్పా?' అని అడిగాడు.

నాగలింగం బదులు చెప్పాడు. ఆ చెప్పటంలో ఏదో ఒకటి మాట్లాడా లన్న ఆలోచనతప్ప సమాధానం సరీగ్గా చెప్పాలన్న తొందరేం లేదు. 'యేందోలే-యియ్యన్నీ పెట్టుకొంటే అవ్వుద్దా యేంది నాబొంద' అని 'వొంగు—కొంచెం-ఇంకొంచెం' అని తలవంచి కత్తిదీసి ముచ్చికల గుంట మీద ఆనించాడు. చేయి కదిపాడు. అయినా కత్తి మొరాయించింది. కదల్లేదు.

మహారణ్యంలా పెరిగిన ఈ తలలో పులులుంటాయనుకొందో సింహాలే వుంటాయనుకొందో కత్తి వణుకుతూ వుంది. 'యేందిరిది' అనుకొని చేయి చూచుకొన్నాడు చేయి వణుకుతూ వుంది. క్షణంఆగి, చేయి పైకితీశాడు 'యేం?' అన్నాడు వీరన్న. 'యేందిరా?' అడిగాడు. 'యాంలే' చెప్పాడు నాగలింగం. 'కత్తి నూరుతా!' రాయి తీశాడు. మళ్ళీ నూరాడు. రాయి పొదిలో పెట్టాడు.

వీరన్న వంచిన తల వంచినట్లే వుంది. సాగిన మెడ సాగినట్లే వుంది. ముచ్చికల గుంటమీద కత్తి పెట్టాడు. పదును పెట్టిన కత్తి, ఈ సారి నోరెత్త లేదు. కిక్కురు మనలేదు. పరుగెత్తింది. పరపర లాడింది. ముచ్చికలగుంటనుంచి నుదుటిదాకా పొలం దున్నినట్లు దున్నుకొంటూ పోయింది. అటుపక్కకు జుత్తు! ఇటుపక్కకు జుత్తు! ఎదురయిన జుత్తు ఏటవాలుగా పడుతూ వుంది.

కత్తితో గీసినచోటు చుట్టుప్రక్కలా నల్లగా మధ్యలో తెల్లగా కీకారణ్యంలో సిమ్మెంటు రోడ్డు లాగావుంది. మళ్ళీ ముచ్చికల గుంటమీద కత్తి పెట్టాడు. జొన్న నరికినట్లు, వరికోసినట్లు, ధనియాకంప పీకినట్లు, బుల్‌డోజర్ అరణ్యం ఛేదించి నట్లు కత్తి గీస్తూవుంది.

తలముందు జుత్తు అంతా గీసేసింది కత్తి. అక్కడక్కడా మిగిలి పోయిన వెంట్రుకమొనలు అద్దం మీదపడ్డ నల్లదుమ్ములాగా ఉన్నాయి. చూపుడువ్రేలూ బొటనవ్రేలూ మధ్య కత్తి రెండెడ్లమధ్య నాగలిలా శిరః క్షేత్రం దున్నుకు పోతూవుంది. వెనక్కూ ముందుకూ, క్రిందికీ, పైకీ.

ప్రక్కకు పడుతున్న జుత్తుఅంతా పోగుచేసి ఒక పసుపుబట్టలో వేస్తున్నాడు జీతగాడు. వెంట్రుక బీరుపోకుండా చిన్న మొటిక అయినా వేరు గాకుండా జుత్తు అంతా ఒక్కచోట చేరుస్తున్నాడు.

ఈ జుత్తుమూట తిరుపతి రాత్రివెళ్ళే నాంచారయ్యకిచ్చి కొండమీద హుండీలో వేయమని చెప్పాలని వీరన్న అనుకొంటున్నాడు.

ఆరు నెలల క్రితం పంతం పట్టాడు. ఈ పొలం విషయంలో ఎటూ కోర్టు కెక్కవలసివచ్చింది ఇంతకు ముందెప్పుడూ ఇటువంటి పరిస్థితి, తటస్థించలేదు. అనుకొన్నదానికి అపజయమూ లేదు. ఇప్పుడేమవుతుందో? కోర్టు ఎలా తీర్పిస్తుందో? అన్యాయం జరుగుతుందా? జరగబోయేది ఎవరు చూశారు? వీరన్న మథన పడ్డాడు. చివరికి వీరన్న నిర్ణయానికి వచ్చాడు. ఈ కోర్టు వ్యవహారం, తన ప్రతిష్ఠ, తన వంశప్రతిష్ట నిలపగలిగింది కనుక 'నీట ముంచినా పాలముంచినా నీదేబారం తండ్రీ-ఏడుకొండలవోడా-ఎంకటేసురుడా వొడ్డికాసులోడా అంతా నీదేబారం తండ్రీ-నన్నొడ్డు నెయ్ నా తలజుత్తు నీకిచ్చుకుంటా తండ్రీ' అని మొక్కుకొన్నాడు. అప్పణ్ణుంచి ఇప్పటిదాకా వీరన్న తలపెంచాడు.

వీరన్న పొడగిట్టనివాళ్లు గడ్డం పెంచవలసిన అవసరంలేదనీ, అది మొక్కులో భాగంకాదనీ, రెండుసార్లు మొక్కుతర్వాత తీయించాడనీ, బస్తీలో సెలూనులో చేయించటం డబ్బు దండగని మానేశాడనీ, అయీ అనేక కారణాలవల్ల గడ్డం పెంచుతున్నాడని లోకులు చెప్పుకొంటూ వుంటారు. ఇంతకాలం తన యింటిపని చేయని కోటిమీద ప్రతీకారం తీర్చుకొన్నట్లు నాగలింగంచేత అసలూ వడ్డీ కక్కించినట్లు పనిచేయిస్తున్నాడు వీరన్న.

వీరన్న తిరుపతిపోయి కళ్యాణకట్టదగ్గరే తలనీలాలు సమర్పించి వచ్చి వుండేవాడు. రానూ పోనూ ఖర్చులు అవుతాయని భయంకాదు. డబ్బు ఖర్చు చేయటంలో సాధారణంగా చేయిచాచే మనిషి కాకపోయినా, వీరన్న ఈ విషయంలో చూపింది పట్టుదలే! 'కోటిగాడుగానీ ఆడి కొడుకుగానీ ఈ జుత్తు తీయకపోతే, ఈ తల తీసినట్టుగాదా' అనుకొన్నాడు. ఇంతకాలం పెరిగిన తల, అసలును దాటిన వడ్డీలాగా నాగలింగం పాపంలాగా అతనికోసమే ఎదురుచూస్తూ వుంది.

నాగలింగం తల జుత్తు అంతా పూర్తిగా తిసేశాడు. నున్నగా గీసేశాడు. ముచ్చికలగుంటనుంచి మెడమీదకు ప్రాకుతున్న రెండునరాలమధ్య పల్లంలో మిగిలిపోయిన జుత్తుకొడవలు మెడవంచి కత్తి అడ్డంగాతిప్పి తిసేస్తున్నాడు. రెండు నరాలు పొంగి వున్నాయి. రెండు నరాలు ఉబ్బి ఉన్నాయి. మెడను

నిలబెట్టే నరాలు! మనిషిని నిలిపే నరాలు!!

నాగలింగం చేయి వణికింది. వెంట్రుకలులేని తల పీచుతీసిన కొబ్బరి కాయలాగావుంది. దూరంగా వేణుగోపాలస్వామి ఆలయంలో గంట మ్రోగింది. చేయీ కత్తీ వణుకుతున్నాయి. క్షణంసేపు వణుకుతున్న చేయీ కత్తీ మెడమీదే వుంచాడు.

సూర్యుడు బారెడెక్కాడు. సూర్యకిరణాలు నెత్తురు చిమ్ముతున్నట్లున్నాయి. మంచు క్రమక్రమంగా విడిపోతూవుంది. నాగలింగం మునసబు ఇంటి ముందునుంచి దేవాలయం మలుపుదాకా చూశాడు. ఒక్కమనిషీ లేడు. ఆకాశంలో పావురం డేగ తరుంతుంటే పరుగెత్తినట్లు, బుల్లెట్ వేటు తప్పించు కొన్న సైనికుళ్ళా చూపు త్వరపడుతూవుంది.

నాగలింగం జుత్తు తీయటంలేదు. మిగిలిపోయిన మొటికలు తుడవడటం లేదు. కత్తితలమీదే లేదు. తలమీద చేయీలేదు. ఎడంగా నిలబడ్డాడు. విపరీతంగా చలిగావుంది. పొద్దుటిపూట సూర్యుడి కిరణాలు నులివెచ్చదనం వొళ్ళంతా పాకుతూవుంది.

'నాగ్గా?' వీరన్న తలవంచుకొనే పిలిచాడు.

'యేంది?'

'యేంది వూరకనే నిలబడ్డా?'

'యేంజెయ్యాల?'

'కానీ పొద్దెకుద్ది!'

'ఉండు!' నాగలింగం చేయి విదిలించాడు. గడ్డంమీసం తడిపాడు. వీరన్న మీసాలు బొద్దుమీసాలు. నిమ్మకాయలమాటేమోగానీ ఉసిరికాయలు మాత్రం వాటిమీద నిలబెట్టవచ్చు.

'మీసాలుంచాలా తీయాలా?'

'యేంది?'

'మీసాలు!'

అవి వుంచాలన్న ప్రసక్తి వీరన్నకు కలగ లేదు. తన మూతిమీద మీసం తీయటమా? ఎందుకో ఉన్నట్టుండి మగతనం ప్రశ్నింపబడ్డంత దిగులు కలిగింది. మీసంతీసి పౌరుషం తీసుకోవాలా? ఇంతకు ముందెప్పుడూ మీసాలు తీయలేదు! తీయనక్కర లేదేమో అనుకొన్నాడు. దేవుడు గుర్తుకు వచ్చాడు. ఇంతకుముందెప్పుడూ తలజుట్టు తీయించుకోని తను, భగవంతుడి కోసం తీసేయించుకొన్నట్లే మీసాలు తీయించటం ధర్మం అనిపించింది. 'పోనీ తీసేయ్' అన్నాడు వీరన్న. 'కయ్' మన్నట్లు అయింది. నాగలింగం వీరన్న ముఖంలోకి పరకాయించి చూచి మీసాలు తడిపాడు.

వీరన్న మీసకట్టులాగా అతని పౌరుషం దట్ట మయింది. అతనికి పౌరుషం కలిగితే ఆరు నూరయినా నూరు ఆరయినా మాట నెగ్గించు కొంటాడు. లా పాయింటుకోసం లక్షతగలేసిన వంశం వీళ్ళదే నంటారు. ఆ వంశంలో చిరంజీవి వీరన్న. వీరన్న భుజస్కంధాలమీద తరతరాల వంశ ప్రతిష్ఠ ఆధారపడివుంది. వాళ్ళకంటే ఇతను రెండాకులు ఎక్కువే చదివాడు. వీరన్న పగబట్టితే పాము పగ! పగతీరందే నిద్రపోయే స్వభావం వీరన్నది కాదు. కోటి విషయంలో పగ పన్నెండేళ్ళు!

అంతా మాట పట్టింపు. ఆ మాట కోటి మరచి పోయేవుంటాడు. ఆ మాటలో అంతనేరమూ లేదు. అంత తీవ్రతా లేదు. అది అందికూడా వీరన్నను కాదు. కానీ, ఏమయితేనేం, తరతరాల మునసబుగిరి అహం కారానికీ, ఆ స్త్రీపరుడి అధికారానికీ అది చెర్నా కోల దెబ్బ అయింది. వీపు చరుపు అయింది. గుండెలో కత్తిపోటు అయింది. గొంతులో గాలం అయింది. మింగలేక కక్కలేక వీరన్న ఉక్కిరిబిక్కిరి అయిపోయాడు.

కోటి తన రెండెకరాల పొలంలో వేరుసెనగ పీకించి పనలు పెట్టిం చాడు. వీరన్న చేలో కోయించిన వేరుసెనగకాయల బస్తాలు ఎత్తుకువస్తున్న బళ్ళు తాటితోపుమీదుగా తిరిగి డొంకలోకి రావటమే రివాజు! అయితే అది

దూరం! అంచేత దగ్గరని కోటి చేలోనుంచి తోలాడు ఎడ్లబండిని జీతగాడు దానితో రెండోది బైలుదేరింది.

రెండు బళ్ళు చేనుమధ్యకు వచ్చింతర్వాత కోటి చూశాడు. వెనక్కు పోతే ఎంత నష్టమో, ముందుకు పోయినా అంతే! బళ్ళు వేరుసెనగకాయ కంప తొక్కుతూ వస్తున్నాయి. కాయ రాలిపోతుంది. కందిచెట్లు విరగ దొక్కుతున్నాయి. బళ్ళు హడావుడిగావస్తుంటే కోటి చూచి ఓర్చుకోలేక పోయాడు. ఆ దృశ్యం చూళ్ళేక పోయాడు.

ఎడ్లబళ్ళదగ్గరికుపోయి ఆపమన్నాడు. ఇటెందు కొచ్చారన్నాడు. అటు తిరిగి రాకూడదా అన్నాడు. మునసబుగారి బళ్ళయితే భయమా అన్నాడు. ఈ నష్టం ఎవడు కట్టిస్తాడన్నాడు. ఇటొస్తే ఒప్పు కొనేది లేదన్నాడు. ఇప్పు డొస్తేవచ్చారుగాని మరెప్పుడూ రావద్దన్నాడు. పోండి అన్నాడు. బళ్ళు వెళ్ళి పోయాయి. బళ్లు తిన్నగా ఊళ్లోకి జరిగిన అవమానం మోసుకుపోయి, మొరపెట్టుకొన్నాయి.

'ఆఁహాఁ కోటిగాడిట్టాఁపటాని అన్నాడన్న మాట-బేష్, బాగా అడిగే శాడు. నున్నగా కడిగేశాడు. అణ్ణాకు నచ్చాడు. ఆడికి రొండెకరా లాడేడన మట్టేగా ఆడిట్టా కూసింది! మీ బుద్దెట్టా బోయింది. తిట్టుల్దిని వొచ్చారా? సిగ్గు లేక సెబుతున్నారా? ఆడిసేను పాడుజేత్తారావచ్చా? తప్పు గందా? మళ్లెప్పు డన్నా అట్టా వొచ్చేరంటే నరికి పోగులేసి పారెత్తాపొండి' అన్నాడు. మాట అన్న కోటి మర్చిపోయాడుగానీ వీరన్న మర్చిపోలేదు. మాటల బల్లేలతో రోజురోజూ గుండెలో పొడుచుకొంటూ వున్నాడు. ఆ పుండు పన్నెండేళ్లకు మొన్న మానింది.

నాగలింగం వీరన్న మీసాలమీద కత్తిపెడుతుంటే, వీరన్న అహంకా రంమీద కత్తిపెడుతున్నట్లు అనిపించింది. ఈ మీసాలు చూచే జనం జడుసు కొనేవాళ్లు. ఈ మీసాలు వీరన్న తాకితేనే ఎదుటివాళ్ల గుండెలు పగిలేవి. తను పెరిగి, బుద్దెరిగింతర్వాత కోటి చేయితప్ప మరెవరి చేయి తగలని మీసాలు! మునసబుగిరి ఔన్నత్యం పెంచిన మీసాలు!!

కత్తి నిర్దాక్షిణ్యంగా తరుగుతుంటే, నాగలింగం గొరుగుతుంటే, తెగిన మీసాలు నేలమీద పడుతుంటే జీతగాడు పట్టుకొని, ఒత్తిపట్టి, గుంపిట బట్టి, నలిపి వీరన్న ప్రాణం గిలగిలమనేట్లు బట్టలో పడేస్తున్నాడు. తన స్థానం తప్పిన వస్తువెంత దయనీయం అయిపోతుందో తెలిసినట్లు అయింది.

మీసాలులేని ఓష్ఠం గూడులేని పక్షిలాగా గిలగిల లాడుతూవుంది. దాని స్నేహంతో విలాసంగా వయ్యారాలుపోయే అధరం ఎడారిలో కాలుతెగిన ఒంటెలాగా పడివుంది. మునుపు జంటకవులులాగా బంగబూతులు అధికారాలు ఆశువుగాచెప్పే పెదాలు ఎండిన దబ్బకాయ తొక్కల్లాగా మొరటుగా వికారంగా ఉన్నాయి. మడతలుపడి, ఎండిపోయి మూర్ఖుడి హృదయంలాగా వున్నాయి.

ఆ పెదాలు పలికిన అబద్దాలు తలుచుకొంటుంటే నాగలింగానికి ఏడు పొస్తూవుంది. ఆ క్షణంలో వెర్రినవ్వు నాగలింగం పెదాలమీదపుట్టి సెలవుల్లో సాగి, చెక్కిళ్లలోపాకి కళ్లలో ఆరిపోకముందే నీళ్లు నిండాయి. కన్నీటిచుక్క చెక్కిలిమీదగా సెలవిలోంచి అధరంమీదికి ప్రాకింది.

కరకర పొద్దెక్కింది. ఎండ వీపుమీద మద్దెల వాయిస్తూవుంది. సత్రంలో వీధిబడి పిల్లలు అఆలు చదువుతూ ఇంకా ఎవరినో వారిస్తూనే వున్నారు. అఆలవాళ్ళ అల్లరి వినిపించినంతదూరం వీనులవిందు. జీతగాడు పొలంనుంచి బండితోలుకొని తిరిగివచ్చాడు. ఊరబావినొప్పి—గొంతునొప్పి- తగ్గిపోయింది. ఏడవటం మానేసింది. మంచు విచ్చిపోయింది.

గడ్డంమీద వెంట్రుకలు దట్టంగా పడ్డాయి. నీళ్ళతో తడిసి మెత్తగా వుంది గడ్డం. వెంట్రుకలు తొలగిస్తుంటే చేతికి తడి అవుతూవుంది. తడి చేతికి తడి వెంట్రుకలు చుట్టుకొని, వదిలించుకొన్నా వదలకుండా అరిచేతిమీద రేఖలులాగా కనబడుతున్నాయి. ఇవి తన జీవితం మారుస్తాయా అని క్షణం సేపు అనిపించింది. వెంటనే నిస్పృహ: ఇవాళ క్రొత్తగా తన అదృష్టం మారేదేముంది? సాధించేదేముంది?

ఉదయం పొలంనుంచి ఇంటికి తిరిగివస్తున్న తండ్రిముఖంలో కని పించిన దీనత్వంలాంటి తన అదృష్టం తలుచుకొని నాగలింగం కుమిలి పోయాడు. తండ్రి కష్టార్జితం ఆ రెండెకరాల గరువు! తమ యావదాస్తి! నిజానికి తన తండ్రికి ఆ పొలం రెండో కొడుకు! ఆ పొలంమీద అంత ప్రేమ! కొన్నప్పుడు పాడు బీడుగాఉన్న భూమి పంటపొలంగా చేసుకొన్నాడు. ఏలెడంత పసివాణ్ణి ఏనుగంత మనిషిని చేసుకొన్న తల్లితత్వం కోటిది. పొలంపంట ఇంటికివస్తే పిల్లాపాపలతో ఇల్లు కలకల లాడినట్లు పొంగి పోయాడు కోటి.

ఇంతకాలం పొలాన్ని ప్రేమించిన కోటిని రాత్రి పొలం ప్రేమిం చింది. కన్నకొడుకులాగా, కన్నకూతురులాగా కోటిని చూచుకొంది. ఎత్తు కొంది. లాలించింది. బుజ్జగించింది. రాత్రి కోటి ఒక్కచోట పండుకోలేదు. పొలమంతా దొర్లాడు. నేలతల్లిని గుండెలకు హత్తుకొన్నాడు. ఇసుకలో కూరుకుపోయాడు. తెల్లవార్లు భూమితల్లి వొళ్లో దాక్కున్న కన్నకొడుకు కోటి చలిలో బాధపడి, తలనొప్పి వొళ్ళునొప్పులతో జలుబు తుమ్ములతో దగ్గుతో ఇంటిముఖం పట్టాడు.

తండ్రి దృష్టిపథంలో మెదలి, తన అదృష్టం ఎంత వంకరగావుందో తెలసినట్లయింది. మీసం పూర్తిగా తీసివేసినచేయి చూచుకొంటుంటే కడు పులో చేయిపెట్టి పేగులు దేవినట్టయింది. తల తిరుగుతూవుంది. నున్నగా ఉన్న వీరన్నతల తన బ్రతుకు ఎంతగా గొరిగివేయబడిందో గుర్తు చేస్తున్న ట్లుంది.

'ఉండరేయ్' వీరన్న అదిమాయించాడు. పైకి లేచాడు. కాళ్లూ చేతులూ జాడించాడు. తల విదిలించాడు. కప్పుకొన్న కండువాలోంచి చేయి పైకితీసి తలమీద పెట్టుకొని తడిమాడు. వెంటనే మీసాలు తడిమాడు. మళ్ళీ తల! మళ్ళీ మీసం! తాయిలం జేబులో పెట్టుకున్న పిల్లాడు అది పడిపోతే చొక్కా జేబు, నిక్కరుజేబు హడావుడిగా తముళ్లాడినట్లు నెత్తిజుత్తు మీసంజుత్తుకోసం వీరన్న తడుంకొన్నాడు. 'తల తీసేసినట్టుంది' ఏదో గొణిగాడు. 'కాన్‌రా కానీ తొందరగా కానీ' అన్నాడు. కూర్చున్నాడు.

నాగలింగం తలవూపాడు. అతడి తలనిండా జుత్తు, దరి(దుడి సంతా నంలా దేదీప్యమానంగా పొద్దుటి ఎండకు మెరుస్తూ వుంది. గడ్డంమీద కత్తి పెట్టాడు. బరబరా పరపరా లాగేస్తున్నాడు. 'నెమ్మదిరోయ్ నెమ్మది' హెచ్చరించాడు వీరన్న. నాగలింగం తలవూపాడు. అతడి గడ్డంనిండా జుత్తు. తేనె తుట్టెను ఈగలు జుట్టుకొన్నట్లు నాగలింగం గడ్డం నిండా వెం(ట్రుకలు దట్టంగా బిరుసుగా. వీధిబళ్లోంచి పిల్లలు అ ఆ అంటుంటే వద్దు వద్దు అన్నట్లుగా వినబడుతూవుంది. నాగలింగం ఏం వద్దనుకున్నాడో అదే జరిగింది.

'నాగ్గాడు నాకుబాకీ' అన్నాడు వీరన్న. అంతేకాదు, 'నాడబ్బు నాగట్టు' పట్టుబట్టాడు.

'ఏందాధారం?'

'నోటు!'

కోటి నోటు చూశాడు. సంతకం చూశాడు నాగలింగం సంతకమే! అంతకాలం టీచరు తన్నులు తిన్నందుకు చదువురాక పోయినా సంతకం వచ్చింది. అది బాగా ఉపయోగపడింది. పిచ్చివాడి కాలి నడకలాగావుంది, సంతకం వె(రిముఖంతో చూస్తూవుంది.

అసలుకు రెట్టింపు వేసి నోటు (వ్రాయించుకొన్నాడు. మొత్తానికి వడ్డీ కట్టి తిరగ(వ్రాయించాడు. ఈ విధంగా పన్నెండేళ్ళనుంచి పెరిగిపోయిన వడ్డీ అసలుకు తాతఅయి కూర్చుంది. తీసుకొన్న డబ్బుకూ, కట్టవలసిన డబ్బుకు దోమ ఏనుకున్నంత తేడా! ఇంత మొత్తాని కెందుకు నోటు అని అడిగితే ఇచ్చేటప్పుడు సగమే ఇద్దువులెమ్మని మాట ఇచ్చాడు వీరన్న. ఆ నోటులో సగానికే తాను బాకీ అని నాగలింగం అంటే వీరన్న మండిపడ్డాడు. అంతా కట్టవలసిన మొత్తమే అన్నాడు. అంత మొత్తమూ ఇచ్చానన్నాడు. అన్నం తినే నోటితోనే అన్నాడు. బాకీ తీరుస్తావా లేదా అని నిలదీసి అడిగాడు. 'నాదగ్గర్లేదు' అంటే 'బాకీకింద పొలం జమగట్టు'మన్నాడు. నాగలింగానికి తెలిసింది. ఇంతకాలం వీరన్న మైత్రి ఆంతర్యం ఇప్పుడర్థమై పోయింది.

'ఆ పొలం నాది. నా కష్టార్జితం' అన్నట్లుగా ఎదురు తిరిగాడు కోటి.

'నా డబ్బు నాకు ఇవ్వవలసిందే' అన్నె పాటంగా పట్టుబట్టాడు వీరన్న.

నాగలింగం రెండు పట్టాలమీదుగా రైలుపోతుంటే కమ్మీలమధ్య మునగర దీసుకు పడుకొన్నవాడి ప్రాణం కొట్టుకులాడినట్లు గిలగిల లాడాడు. ఏ విషయం తండ్రికి తెలియకూడదని భయపడుతూ పన్నెండేళ్ళు దాచి వుంచాడో, ఆ విషయం తెలిసేసరికి నోటివెంట మాట లేకపోయింది. ఇంతలో ఇంత ముంచుకువస్తుందనుకోలేదు నాగలింగం.

'ఈణ్ణా కొడుగ్గాదు. ఈడికి సిల్లి గవ్వియ్యను. నా కడుపునీడు సెడ బుట్టేడు. ఇది నా ఆస్తి. నాయిట్టం. నేన్దగలేసుకుంటా. నా కెవుడు జెబుతాడో ఇటు రిమ్మను' అని అడ్డం తిరిగేసరికి వీరన్న రెచ్చిపోయాడు. 'కోర్టు కీడుస్తా'నన్నాడు. మాట నెగ్గించుకొన్నాడు.

వ్యవహారం కోర్టుకెక్కిం దగ్గర్నుంచి వీరన్న యింటి గడప తొక్క లేదు కోటి. కోర్టులో తన కేసు ఏమవుతుందోనన్న భయం కలిగిన మర్నాడే భగవంతుడు గుర్తుకొచ్చి తలనీలాలు మొక్కుకొన్నాడు వీరన్న.

కోర్టులో వీరన్న గెలిచే అవకాశంలేదనీ, డబ్బురాదనీ, కోర్కె తీరదనీ, కేసు పోతుందనీ, తెలిసి కసిగా దిగులుపడ్డాడు. నాగలింగం డబ్బుకట్టక తప్ప దనీ, డబ్బు కట్టకపోతే జైల్లో పెడతారని విని కుమిలిపోయాడు. చచ్చి పోతే డబ్బుకట్టేపని ఉండదు కదా అని చావటానికి ధైర్యంలేక బ్రతికి ఉంటున్నాడు. కొడుకు కష్టం వినలేని, చూడలేని కోటి, కొడుకు జైలుకు వెళ్ళకూడదనుకొన్న క్షణంలో కేసు ఓడిపోయాడు. ఆస్తి చేయిదాటిపోయింది.

నాగలింగం గడ్డం, రెండు చెంపలమీదా, నున్నగా చేశాడు. జీతగాడు వెంట్రుక క్రిందపడకుండా తప్పిపోకుండా భద్రంగా పసుపుబట్టలో చేర్చాడు. ఎడ్లబండిజీతగాడు ఇద్దరు కూలీలతోవచ్చి ఎదుట నిలబడ్డాడు. 'కూలోళ్లొచ్చారు' అన్నాడు. వీరన్న విన్నాడు. చేయి పైకిఎత్తి 'ఆగరా' అన్నాడు.

'పొండి! పోయి నా చేనుకూ కోటిగాడి చేనుకూ మద్దెలోఉన్న సిల్ల కంప నరకండి! మొటిక లేకుండా నరకండి! యేళ్ళతో కుళ్ళబొడవండి. మళ్ళీ మొలకపెరక్కుండా పిలకెయ్య కుండా ఇరగబొడవండి. పీకిపారే యండి. తెగనరికి పోగులు బెట్టండి. పొండి' కసిగా చెప్పాడు వీరన్న. కూలీలు వెళిపోయారు. విన్న ఒక్కొక్కమాటా ఒక్కొక్క గునపపుపోటై గుండెలు చితికిపోతున్నాయి.

తన పంతం నెరవేరి జుత్తుతీసి తిరుపతి పంపబోతున్నాడు వీరన్న. పొలానికీ పంతం తీరిందా? పొలం తల్లి జుత్తులాంటి చిల్ల కంప తీసేయిస్తు న్నాడా? అదేం చేస్తాడు? ఆలోచిస్తుంటే నాగలింగం బుర్ర పగిలిపోతూవుంది.

గడ్డం అంతా పూర్తి అయినట్లే! గొంతుకింద మాత్రం జుత్తుంది. నున్నటితల, నున్నటిచెంపలు, నున్నటి మీసకట్టుచోటు-ఇంతకాలం వెంట్రుకలున్న ఈ ప్రదేశాలు, ఇప్పుడు బోసికొట్టి విచిత్రంగా ఉన్నాయి. గొంతుకింద వ్రేలబడ్డ జుత్తు మేకగడ్డం గుర్తుకు తెచ్చేటట్లుంది. వీరన్న నూనెసిద్దిలాగా చిత్రంగా ఉన్నాడు. మునుపా మనిషి ముఖం చూస్తే భయపడే వాళ్ళిప్పుడు భయపడరు. ముఖం ఎగతాళిగా వుంది. సౌమ్యంగా వుంది. అమాయికంగావుంది.

ఆ రోజూ ఆ పైన ప్రతిరోజూ, చాలారోజులు వరకు ఈ ముఖం అంత అమాయకంగానేవుంటూ కనిపించింది. అంత సౌమ్యంగానే గోచ రించింది. వీరన్న నాగలింగంకంటే నాలుగేళ్లు ముందుపుట్టాడు. నాలుగాకులు ఎక్కువే చదివాడు. అప్పటికి వీరన్న మునసబు అయి రెండేళ్ళయింది. పన్నెండేళ్ళనాటిమాట. మునసబు, నాగలింగం భుజంమీద చేయివేస్తే పొంగి పోయి, వెంటబోయాడు. వీరన్న ఇంట్లోకి తీసుకుపోతుంటే దేవేంద్రలోకం లోకి పోతున్నాననుకొన్నాడు నాగలింగం.

ఆ రోజు రకరకాల సీసాల్లోంచి రంగురంగుల అమృతం గుప్పున సుగంధం దిక్కులకు, దిక్కూ దివాణం లేకుండా, అందిస్తూంటే గ్లాసులో పోసి, సోడాకలిపి, ఇస్తే తాగి, గ్లాసు వెంటగ్లాసు గడగడా తాగేసి, మరుక్షణంలో మహేంద్రుడయి పోయాడు నాగలింగం. మునుపుకూర్చున్న కుర్చీ అంతలో

సింహాసనం అయిపోయింది. వీరన్న పరిచారకుల్లా కనిపించాడు సర్వప్రకృతీ తనకు దాస్యంచేయటానికి పుట్టిందనుకొన్నాడు. ఎవణ్ణయినా కాలికొద్ది తందామని పించింది. ఆ రోజు రాత్రంతా దేవేంద్రవైభవం అనుభవించి, తెల్లారి ఇల్లూ వాకిలీ చూస్తే తగలేద్దామనిపించి కోపంతో ధాం ధూం లాడాడు నాగలింగం.

రెండోరోజురాత్రి 'నువే నన్ను సొరగానికి తీసుకుపోతావా? నేనిన్ను దీసుకుపోయేదా?' అని వీరన్న అడిగితే నేనే! నేనే దీసుకుబోతా!' అన్నాడు నాగలింగం, అప్పటికే సగం అమృతం ముగించి, చేయీ కాలూ విదిలిస్తూ, రొమ్ము అప్పళిస్తూ, వీరన్నచేయి పట్టుకొని, ఆకాశంలోకి చూస్తూ.

'మరి అమర్తం?' వీరన్న ప్రశ్న.

'మరి డబ్బు?' నాగలింగం తిరుగు ప్రశ్న.

'ఇద్గో' ఇచ్చాడు వీరన్న.

'తే' తీసుకొన్నాడు.

రోజు రోజుకీ అమృతం మోతాదు పెంచుతూ వారంరోజుల్లో పాత అమృతం మార్చి కొత్త అమృతం తీసుకోవటం సాగించి, మరో వారానికి మహామంచి అమృతం తప్ప మరేం ముట్టుకోకుండా నియమనిష్ఠలతో, సదాచారాలతో, ఇద్దరూ, రోజుకొకరు చొప్పున ఖర్చుచేస్తూ రెండునెలలపాటు స్వర్గాన్ని కాళ్లదగ్గర కాపలా కుక్కలా వుంచుకొన్నారు.

స్వర్గాన్నేనా, ఇంకాదేన్ననా ఉంచుకొందామా అని ఆలోచించి, స్వర్గంలోవుంటూ రంభ లేకపోతే ఏం బాగుంటుందని, రంభ కావాలా దాని అమ్మకావాలా అంటే వీరన్న రంభఅంటే నాగలింగం దాని అమ్మ అనటంతో పేకముక్కలు ప్రాణం పోసుకువచ్చి, నాగలింగం మాట నిలబెట్టాయి. నిద్రాహారాలు లేకుండా, రాత్రీ పగలు లేకుండా, అమృతమూ, రంభ అమ్మా రెంటిలో దేన్నీ వదలకుండా, దేనికి లోపంకలక్కుండా, రెండునెలలూ అసిధారావ్రతం నిర్విఘ్నంగా సాగించారు.

వీళ్లు ఇద్దరికీ స్నేహమన్న సంగతి అమృతం వాసనలాగా ఊరంతా గుప్పుమంది. తాగుతారు, పేకాడుతారు. వేశ్యలతో వుంటారు. ఈ విధంగా ప్రఖ్యాతి ఆర్జించారు. ఊళ్లోవాళ్లకి చెవులున్నాయి. అందుకని అవి కొరుక్కున్నారు. నాగలింగానికి ఏదో మూడిందని అందరూ అనుకొన్నారు.

ఈ మాటలు, కొడుకుచేష్టలు తెలుసుకొన్న కోటి నిప్పుమీద ఉప్పులాగా చిటపటలాడాడు. చెడామడా తిట్టాడు. 'ఇంట్లోంచి కదిలితే ఎముక విరగదంతా' నన్నాడు. మూడు రోజులు ఇల్లూ వాకిలీ దాటక, బైటికి పోలేక అమృతంలేక, అన్నముండీ ఉపవాసమున్నాడు నాగలింగం.

నాలుగో రోజు వెట్టి మనిషివచ్చి 'మునుసోబు గోర్రమ్మంటన్నారు' అంటే లేడికి లేచిందే ప్రయాణ మన్నట్లు ఆఘమేఘాలమీద వెళ్లాడు నాగలింగం. ఆ రాత్రి, మిత్రులిద్దరూ మునుపెప్పుడూ తాగనంత అమృతం ఈ మూడు రాత్రులు తాగివుండవలసినంత అమృతం, ఆరగారగా కాఫీ చప్పరించినట్లు చప్పరించారు. తెల్లవారుజామున చప్పరించింది అమృతమో అధరామృతమో తెలియకుండా అయిపోయింది.

'అప్పుణ్ణా డబ్బు మాటేం జేశా నాగీ!' ముద్దుగా అడిగాడు.

'తీసుకో!' నాగలింగం చెప్పాడు.

'యేది డబ్బు?'

'యాడుందో సూసుకో!'

'పత్తరం రాయనా!'

'రాసుకో!'

'సంతకం?'

'ఇద్గో సెయ్యి—ఏసుకో!'

నాగలింగం వీరన్న గొంతుమీద పదునైన కత్తితో గడ్డం గీస్తున్నాడు.

కత్తి కరకరలాడుతూ వుంది, సంతకంచేసే పెన్నులాగా. గడ్డం అయిపోయింది. ఇంకా మొటికవుంది. కత్తి ఎదురుతిప్పాడు. ఎదురు గీస్తున్నాడు నాగలింగం.

చాలాకాలంనుంచి గీయని గడ్డం! మంట పుడుతూవుంది. చాలా పొడవు గడ్డం—పూర్తిగా గీసేశాడు. ఇంకా మిగిలిపోయిన కొదవలు నున్నగా గీస్తున్నాడు.

'మంటరా! మంట!' వీరన్న చెప్పాడు.

'పోద్ది! పోద్దిలే! నాగలింగం బదులు చెప్పాడు.

గడ్డం మళ్ళీ తడిపి, మొటిక పరిగపంటలాగా ఏరుతున్నాడు.

వీరన్న సాలోచనగా నాగలింగం ముఖంలోకి చూశాడు. వీరన్న కళ్లు మాట్లాడుతున్నాయి ప్రశ్నిస్తున్నాయి. నవ్వుతున్నాయి ఎగతాళి చేస్తున్నాయి.

నాగలింగం కళ్ళు మత్తుగా వాలుతున్నాయి. బాధగా మూలుగుతున్నాయి. నీరసంగా జారుతున్నాయి. కోపంగా మండుతున్నాయి.

రెండు జతల కళ్ళ మధ్య రెండు ప్రపంచ సంగ్రామాల మధ్యకాలపు తాత్కాలిక శాంతి జండా ఎగుర వేస్తూవుంది.

నాగలింగం వీరన్న ముఖంలోకి చూడటం మానేశాడు. గొంతు చూస్తున్నాడు. కత్తితో గీస్తున్నాడు. గతుకుల రోడ్డులో ఎగిరిపడే కొత్తకారులా కుదుపుల్లో దూకుతూపోతూవుంది కత్తి. గొంతుకోలు ఎగిరెగిరిపడుతూవుంది.

నాగలింగం వీరన్న గొంతు చూస్తున్నాడు. ఒకనాటి మిత్రుడి గొంతు, నేటిమునసబు గొంతు. అమృతం తాగిన గొంతు, తాగించిన గొంతు. గుటక వేసినగొంతు, వేయించిన గొంతు. అధరామృతం తాగిన గొంతు, తాగించిన గొంతు. పేకాడించిన గొంతు, పెడసరంగా మాట్లాడిన గొంతు. డబ్బు అడిగిన గొంతు. అబద్ధం ఆడినగొంతు. మోసం చేసిన గొంతు. కోర్టుకీడ్చిన గొంతు—కత్తిక్రింద మెత్తగా ఒత్తుగా చర్మపు పొరతో, అరతో కదులుతున్న,

సాగుతున్న జారుతున్న గొంతు:

కత్తి—నాగలింగం చేతిలో—ఏటవాలుగా క్రిందికి మొటికలు తరుగుతూ దిగుతూవుంది. వెంట్రుకలతోపాటు వాటి పాదుల్లో ఆర్నెల్లనుంచి కూరుకుపోయిన మురికి గీరుకొంటూ వస్తూంది కత్తి. ఆ చర్మంమీద, ఆ చర్మంలో ఆ రక్తంలో యుగయుగాల మానవుడి అధికారపు చీకటి, మానవుడి కుల వృత్తి, మానవుడి దొమ్మపొగరు ముప్పేటన ముడిపడి, త్రిగుణీకృతమయిపోయి కడిగినా గీసినా కోసినా ముక్కలు చేసినా తరిగిపోని అపరిశుభ్రత; మునసబు రక్తంలో గతంలో వర్తమానంలో భవిష్యత్తులో త్రికాల బాధితమై, దట్టంగా ఉవ్వెత్తుగా కుప్పగాపడి పొరలు పొరలుగా తెరలు తెరలుగా ఊగుతూ రేగుతూ రంగు రంగులతో వింత వింత ఆకారాలతో వన్నెలతో చిన్నెలతో చిన్మయంగా విశ్వమంత విస్తృతంగా వ్యాపించిన అహంకారపు అపరిశుభ్రత; సృష్టి ఆదినుంచి ఇవాళ్టిదాకా ఆది మధ్యాంతాలు లేకుండా నిరంతర నిరాఘాట స్రవంతిలాగా, ద్వంద్వాలులేకుండా, వైవిధ్యంలేకుండా, విభిన్నత లేకుండా, సకల చరాచర జగత్తు అంతా విశాలమై, అంతటానిండి, ఎడం లేకుండా విచ్చలవిడిగా దొరికిన పురుగును మ్రింగే సాలీడులాగా, బలహీనుడి బ్రతుకు తినే బలవంతుళ్లాగా వ్యాపించి, చిరంజీవిగా, చిద్విలాసంగా మహా స్వేచ్ఛగా విజృంభించి విశృంఖలంగా వియత్తలందాకా నర్తించే 'నాదినాకు అనే తత్త్వపు' అపరిశుభ్రత; తరిగి కుప్పలు పెట్టవలసిన మనిషి కత్తి ఏటవాలుగా పెట్టి గడ్డం గీస్తున్నాడు.

'నాగ్గా'

వీరన్న గొంతు బొంగురుపోయింది.

'యేం?'

గొంతుపోయింది.

గడ్డం నున్నగా అయిపోయింది.

నాగలింగం వీరన్న ముఖంలోకి చూశాడు. ముచ్చికల గుంటనుంచి

అంగిటి గుంటదాకా మధ్యలో ఎక్కడా వెంట్రుకలేదు. అంతా రంగుపూసినట్లు అయిపోయింది. ఈ ముఖం కొత్తగావుంది. ఈ ముఖం వింతగావుంది. ఈ ముఖం పాతదికాదు. ఈ ముఖం మునుపటిదికాదు. ఈ వీరన్న మునుపటి వీరన్న కాడు. ఇంతకుముందు మెడపైన జుత్తురూపంలో సంపద వుంటే ఇప్పుడు వీరన్న దరిద్రుడు. ఇంతవరకు పెరిగింది దారిద్ర్యమయితే ఇప్పుడు వీరన్న లక్ష్మీపతి. శ్రీ మహావిష్ణువు!

నాగలింగానికి తను ఏం పోగొట్టుకొన్నాడో, ఏం సంపాదించాడో ఎక్కణ్ణిలబడ్డాడో, ఎక్కణ్ణిలబళ్లేదో తెలియకుండా అయిపోయింది. తన ఉనికి ఏమిటో, తన అస్తిత్వమేమిటో బొత్తిగా అంతుపట్టలేదు. తన మనుగడ ఏమిటో, తన తోవ ఎటో అంతుచిక్కలేదు. ఒక అవ్యవస్థ పునాదిమీది పూవులాగా అమాయికంగా వున్నాడు.

ఉన్నట్టుండి సూర్యుడు ఉడికి పోతున్నాడు. ఎండ వీపు చురచురలాడిస్తూవుంది. చలిలేదు. వెచ్చగావుంది. వేడిగావుంది. మంటగావుంది. సత్రం వీధిబళ్ళో పిల్లలు 'అ ఆ' అంటూ 'అఃహాః' అని ఎవరినో ఇంకా వారిస్తున్నట్లే అరుస్తున్నారు. ఆకస్మికంగా వీరన్న గొంతుకోలు క్రింద మెడతోలు మడతక్రింద తెగిపోకుండా దాక్కొని నిక్కి చూస్తూవుంది వెంట్రుక మొటిక.

నాగలింగం సర్రున కత్తితీశాడు. గడ్డంమీద చేయివేసి వెనక్కునెట్టాడు. కత్తి నిలువునా పెట్టి, అడ్డంగాతిప్పి, ఏటవాలుగా లాగి నిలువుగా ఒత్తి నిట్టూరుస్తూ లేచి వణుకుతూ వీరన్న ముఖంలోకి చూచి అన్నాడు.

'అయిపొయ్యింది' *